

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**

Факультет дошкільної, початкової освіти  
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

**МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА**

на тему: **ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ  
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ  
ШКОЛИ**

Студентки II курсу МАП групи

Освітньої програми: Початкова освіта.  
Психологія.

Спеціальності : 013 Початкова освіта

Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти: магістр

Станіславської Тетяни Юріївни

Науковий керівник: Голюк О.А., канд. пед.  
наук, доцент

Розширена шкала

Кількість балів \_\_\_\_\_ Оцінка: ECTS \_\_\_\_\_

Голова комісії \_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени комісії \_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_ (підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2021 рік

## ЗМІСТ

<b>АНОТАЦІЯ.....</b>	<b>3</b>
<b>ВСТУП.....</b>	<b>5</b>
<b>I РОЗДІЛ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК НЕОБХІДНОЇ СКЛАДОВОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....</b>	<b>10</b>
1.1. Поняття соціальної компетентності як суспільної проблеми.....	10
1.2. Зміст та структура соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку.....	15
1.3. Особливості процесу формування соціальної компетентності в дітей молодшого шкільного віку.....	22
<b>II РОЗДІЛ. ЕКСПЕРЕМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЯК НЕОБХІДНОЇ СКЛАДОВОЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....</b>	<b>28</b>
2.1. Проведення та аналіз дослідницької роботи, їх інтерпретація.....	28
2.2. Моделювання процесу формування соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової української школи.....	35
2.3. Методи та прийоми формування соціальної компетентності в умовах НУШ.....	37
2.4. Загальні рекомендації педагогічним працівникам та батькам щодо розвитку соціальної компетентності молодшого школяра в умовах НУШ.....	42
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>48</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>51</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>56</b>

## ВСТУП

Розвиток системи освіти, її реформування передбачає створення усіх умов, щоб дитина у майбутньому володіла усіма необхідними життєвими навичками. Адже сучасний світ потребує активного, свідомого, соціально компетентного громадянина. Безумовно, набуття необхідних знань є досить важлива складова, однак здатність застосовувати їх на практиці це зовсім інше питання. В даному випадку мова йдеться про соціальну компетентність людини. Важливість даної проблеми окреслено законодавством України. У Державному стандарті початкової освіти зазначено про важливість «засвоєння учнями відповідно до вікових особливостей різних видів соціального досвіду, системи цінностей суспільства, морально-правових норм, традицій» [8].

Даною проблемою цікавилось досить багато вітчизняних та зарубіжних науковців, в роботах яких ми можемо знайти досить багато інформації, що стосується теоретичного підґрунтя соціальної компетентності, вікових особливостей формування та методики застосування. Зокрема, ми виділяємо наступні: Н. Бібик, А. Мудрик, Р. Бадера, О. Пометун, Н. Калініна, І. Зимня, В. Цветкова, О. Савченко, Д. Каттерік, В. Сухомлинський, А. Флієра, В. Шахрай, А. Хуторський, А. Зольня, О. Онопрієнко, І. Беха, Н. Гавриш, М. Докторович, О. Проценко та багато інших.

Аналіз даних досліджень дає можливість стверджувати, що проблема формування соціальної компетентності є досить актуальною та важливою. Особливого значення дана проблематика набуває, якщо розглядати її в умовах Нової Української Школи (НУШ). Відповідно до Концепції НУШ, дана складова входить до 10 ключових компетностей, які необхідно розвивати в дитини протягом життя, зокрема зазначено про соціальну компетентність наступне: усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів. Повага до закону, дотримання прав людини і підтримка соціокультурного різноманіття [16]. Відповідно до цього не менш важливим є те, які методи та

форми роботи використовувати задля ефективного результату, однак для якісного використання варто дослідити уже наявний рівень сформованості соціальної компетентності молодшого школяра і від цього відштовхуватися.

З огляду на вище сказане, ми вважаємо, що дуже важливо, щоб педагог, який безпосередньо є учасником процесу формування соціальної компетентності молодшого школяра, сам володів даним поняттям та був власне прикладом. Окрім цього, дуже важливо застосовувати сучасні методи та форми роботи, щоб дитина змогла відчути себе у різних соціальних ролях, могла працювати не лише самостійно, а й в групі, щоб навички, які їй потрібні для життя, формувалися не лише вдома, а й в межах школи [23; 5].

Саме тому темою нашого дослідження є **«Формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку в умовах Нової української школи»**.

**Об'єкт дослідження:** рівень формування соціальної компетентності молодшого школяра.

**Предмет дослідження:** методи та форми розвитку соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової Української Школи.

**Мета дослідження** - теоретично обґрунтувати та експериментально визначити рівень формування соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової української школи, запропонувати методи та форми розвитку відповідної компетентності.

Відповідно до теми та мети дослідження, нами було визначено наступні **завдання:**

- ✓ проаналізувати теоретичне підґрунтя формування соціальної компетентності молодшого школяра;
- ✓ з'ясувати та описати зміст та структуру соціальної компетентності молодшого школяра;
- ✓ провести дослідження щодо рівня соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової української школи;

- ✓ запропонувати власну модель формування соціальної компетентності в умовах Нової української школи;
- ✓ визначити та описати основні методи та форми роботи для розвитку соціальної компетентності молодшого школяра.

**Гіпотеза дослідження:** рівень процесу формування соціальної компетентності значно покращиться за умови активного включення дитини в навчальний процес, залучення до різноманітних форм роботи, активізації пізнавальної діяльності .

**Методи дослідження:** теоретичні: аналіз і синтез, моделювання, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, що дало змогу розкрити стан розробки проблеми дослідження, уточнити зміст, структуру та особливості формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку; емпіричні: вивчення педагогічного досвіду, спостереження, анкетування, тестування, опитування; методи обробки результатів дослідження: групування, порівняння.

**Теоретичне значення дослідження:** уточнити такі поняття, як «соціальна компетентність», «компетентність», уточнено зміст та структуру даної проблеми, визначено особливості формування соціальної компетентності молодшого школяра, а також підібрано основні шляхи формування даної проблеми.

**Практичне значення дослідження:** дане дослідження дало змогу виявити сучасний стан рівня формування соціальної компетентності молодшого школяра, а також доведення гіпотези, що стан формування соціальної компетентності прямо пропорційно залежить від рівня шкільної мотивації; було запропоновано та описано шляхи формування соціальної компетентності молодшого школяра.

**Апробація результатів дослідження** відбувалася під час: II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з напрямку «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» у 2018/2019 навчальному році

(Київ). Тема дослідження: «Гідність в інклюзії» (*Додаток А*); а також у двох публікаціях:

- Станіславська Т.Ю. Розвиток соціальної компетентності молодшого школяра як необхідна складова нової української школи // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. – Вінниця. – 2021. – с. (*Додаток Б*), з отриманням відповідного сертифікату про участь (*Додаток В*).
- Станіславська Т. Ю. Методи та прийоми формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах Нової української школи// Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, листопад 2021 р.). – Вінниця. – 2021.

## ВИСНОВКИ

Проблематика формування соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової української школи на сучасному етапі реформування освіти є однією з актуальних. Людина, будучи невід'ємною ланкою суспільства, повинна володіти усіма необхідними якостями такими, як критичне мислення, вміння співпрацювати з іншими, знайти розв'язки поставлених проблем, аналіз життєвих ситуацій тощо, що становлять зміст соціальної компетентності. Розвиток даної складової потребує наявності необхідного досвіду педагога, підбір доцільних методів та форм роботи, а також нестандартного підходу у роботі вчителя. У ході даного дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Аналізуючи сучасні тлумачення поняття «соціальна компетентність», нам імпонує думка, що це здатність індивіда, яка включає в себе мотиви, цінності, досвід, здібності, знання, уміння, навички та інше, що в сукупності забезпечують здатність особистості вміння взаємодіяти із навколишнім середовищем та бути його невід'ємною частиною.

2. Зміст соціальної компетентності молодшого школяра включає в себе здатність адаптуватися до сучасних умов сучасного світу на основі власного набутого досвіду у поєднанні із віковими та індивідуальними особливостями. У структурі соціальної компетентності ми виділяємо наступні елементи: *мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний, рефлексивний*, що представляють собою цілісну систему і постійно взаємодіють.

3. Соціальна компетентність молодшого школяра – це динамічне та складне явище, яке тісно пов'язане із життям особистості і є його рушієм. Для дослідження рівня соціальної компетентності, ми виокремили такі критерії, як мотиваційний, когнітивний, діялісно-рефлексивний, творчий. Дослідивши кожний критерій, ми виділили три рівня розвитку даної компетентності: високий, середній, низький. Констатувальний експеримент, що був проведений та описаний в пунктах нашої роботи показав, що *низький рівень* отримали 10 % дітей, *середній рівень* отримали 34 % респондентів, *високий*

*рівень* отримали 56 % дітей, що вказує на позитивну динаміку розвитку соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової української школи.

Проведене нами дослідження показало, що рівень соціальної компетентності на сьогоднішній день у дітей досить на високому рівні, адже над цим працюють вчителі, батьки та інші учасники їх життя.

Окрім цього, дослідження дало змогу підтвердити нашу гіпотезу, що рівень соціальної компетентності прямо пропорційний рівню шкільної мотивації. Тобто чим вищий рівень шкільної мотивації, відповідно рівень соціальної компетентності вищий.

4. Якість та успішність розвитку соціальної компетентності молодшого школяра в умовах НУШ повністю залежить від планування роботи, підбору методів та форм роботи, від дотримання основних принципів, а також від виокремлення організаційно-педагогічних умов. Тому, у ході написання роботи, ми вирішили створити власну модель формування соціальної компетентності, що висвітлена та описана у другому розділі.

Мета даної моделі: розвиток соціальної компетентності молодшого школяра в умовах Нової української школи. До ключових принципів ми віднесли наступні: *зв'язок із життям, систематичність, послідовність*, а також *відповідність віковим особливостям*. До основних організаційно-педагогічних умов ми віднесли: *вивчення психолого-вікових особливостей молодшого школяра, відповідність навчального матеріалу до наукових фактів та досліджень, вивчення специфіки соціальної компетентності молодшого школяра*.

5. Розвиток соціальної компетентності повністю залежить від методів та форм роботи, що сприяють не лише розвитку усіх компонентів, а всебічному розвитку дитини, тому, аналізуючи існуючі технології, ми виділяємо наступні: *казку, гру, арт-терапію, проектну діяльність та практичні роботи*.

Проведене дослідження не вичерпує повною мірою всіх аспектів зазначеної проблеми. Адже світ змінюється, відповідно погляди на освіту

також набувають нового значення. Зокрема, подальшої розробки потребує узгодження змісту формування соціальної компетентності молодших школярів з іншими ключовими компетентностями, що є перспективними в наших подальших наукових пошуках.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бахтеева С.С. Формирование социальной компетентности в процессе обучения иностранному языку в ВУЗе экономического профиля. – Дис.канд. пед. наук – Казань, 2001. – 174с.
2. Безкоровайна О. Соціальна компетентність старшокласника в контексті особистісно-зорієнтованого підходу / О. Безкоровайна // Нова пед. думка. – 2011. - № 4. – С. 49-53
3. Бех І. Д. Виховання особистості: Підручник / І.Д.Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с
4. Боровець О.В. Особливості формування соціальної компетентності молодших школярів / О. В. Боровець, М.В. Демчук // Інноватика у вихованні – 2018. – С. 109. – 115.
5. Голюк О. А. Нестандартні задачі як засіб розвитку логічного мислення молодших школярів / О.А. Голюк, Н.О. Пахальчук // Advanced trends of the modern development of psychology and pedagogy in European countries : collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. – С. 116-132
6. Голюк О.А. Характеристика типів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку / Голюк О.А., Пахальчук Н.О. / Наука и инновации в современном мире: образование, воспитание, физическое воспитание и спорт. В 2 книгах. К. 1: монографія / [авт. кол.: Безрукова Н.П., Львович И.Я., Преображенский А.П. и др.]. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2017. – С. 67–91.
7. Демченко О.П. Ігрові виховні ситуації у формуванні особистості дитини / О.П.Демченко // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : [навчально-методичний посібник] ; за ред. Г.С.Тарасенко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – С.111-124.
8. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

9. Докторович М.О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / Інститут проблем виховання АПН України. – Київ, 2007. – 153 с
10. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – Київ, 2008. 1040 с.
11. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
12. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Эксперимент и инновации в школе. – 2009. – №2. – С. 7-14.
13. Зимняя И. А. Компетенция и компетентность в контексте компетентностного подхода в образовании [Електронне джерело] / И. А. Зимняя. – Режим доступу: [http://www.rusreadorg.ru/ckeditor\\_assets/attachments/63/i\\_a\\_zymnaya\\_competency\\_and\\_competence.pdf](http://www.rusreadorg.ru/ckeditor_assets/attachments/63/i_a_zymnaya_competency_and_competence.pdf)
14. Колмикова О. П. Формування соціальної компетентності учнів початкової школи у позаурочний час // Таврійський вісник освіти. – 2016. – № 3. – С. 89-94.
15. Кондратюк С.М. Особливості формування соціальної компетентності дітей старшого шкільного віку / С.М. Кондратюк, В.Г. Бутенко // Вісник Черкаського університету. – 2018. – №12. – С. 44 – 51.
16. Концепція Нової Української Школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
17. Король О.В. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах інклюзивного освітнього простору./ О.В. Король. – 2020. – 104с
18. Кубата Н.П., Айзенбарт М.М. Гра як засіб формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку // Young. – 2018. – Т. 57. - №5.

19. Лепіхова Л.А Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії // Вища освіта України. – 2004. – № 3.
20. Литвишко О.М. Казка як засіб формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку під час проведення інтегрованих занять // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Вип. 21. – Кн. 1. – С. 354-367.
21. Матвієнко О. В. Виховання молодших школярів : теорія і технологія. Київ, 2006. 543 с.
22. Ніколаєску О.І. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів: науково – методичний посібник/ І.О. Ніколаєску. – Черкаси: ОПОПП, 2014. – 76 с
23. Пахальчук Н. Мистецький тренінг у системі фахової підготовки вчителя початкових класів / Н. Пахальчук // Мистецтво та освіта. – 2008. – № 1. – С. 18– 24.
24. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навчальний посібник / М. В. Савчин, Л. П. Василенко – К. : Академвидав, 2011. – 368 с.
25. Серякова С. Б., Галакова О. В. Критерии оценки социальной компетентности младших школьников. Среднее профессиональное образование. 2013. № 9. С. 19-21.
26. Слот В, Спанярд Х. Нидерландская модель социальной помощи детям, ориентированная на модель социальной компетенции // Вестник психосоциальной и коррекционнореабилитационной работы. - 2000. - №1. - С. 6—74.
27. Сухомлинський О.В. У пошуках справжнього // В.О. Сухомлинський. Серце віддаю дітям. – Харків : Атма, 2012. – С. 5-22
28. Трифонова, О. С. Теоретико-методичні засади формування моленневої особистості дітей старшого дошкільного віку [Текст] : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Олена Сергіївна Трифонова; наук. консультант А. М. Богуш; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса, 2013. – 556 с

29. Хіля А. В. Нестандартні форми роботи як засіб підвищення якості освітніх послуг та ефективності інклюзивної школи // Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 08-09 листопада 2018 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, Л. В. Любчак, Л. А. Присяжнюк ; за заг. ред. О. А. Голюк. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2018. – Вип. 1. – С.154-158.
30. Хіля А. В. Перспективи впровадження арт-педагогіки у роботу з дітьми з функціональними обмеженнями / А. В. Хіля // Арт-терапія: інноваційний простір для підтримки фізичного, психічного та духовного здоров'я людини : Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – С. 13-17.
31. Холковська І.Л. Соціальна компетентність як умова успішної самореалізації особистості / І.Л. Холковська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 47. – Вінниця, 2016. – С. 63-67.
32. Шахіна І. Ю., Бліденко О. О. Організація проектної діяльності у молодших школярів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 49 / Редкол. - Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2017. – С. 16-19.
33. Шахрай В. Соціальна компетентність особистості в науковій літературі / В. Шахрай // Соціальні виміри суспільства : зб. наук. пр. – К. : ІС НАН України, 2008. – Вип. 11. – С. 352–362.
34. Шкляр, Н. А. Художнє слово як засіб формування у дітей дошкільного віку соціальної обізнаності // Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал : зб. наук. пр. Інституту проблем виховання НАПН України. – 2018. – № 6. – С. 337–342.
35. Юрченко, О. Структура соціальної компетентності молодшого школяра [Текст] / О. Юрченко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні

технології : науковий журнал / МОН України, Сумський держ. ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, О. Є. Антонова, Дж. Бішоп та ін.]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. – № 7 (61). – С. 234–244.

36. Katz, L. G. Fostering children's social competence : The teacher's role / L. G. Katz, D. E. McClellan. – Washington, DC : National Association for the Education of Young Children, 1997.

37. Lukianova M.Y. Sotsyalnaia kompetentnost kak komponent upravlencheskoi kultury rukovodytelia / M.Y. Lukianova // Psykholohyia ynnovatsyonnoho upravlenyia sotsyalnymy hruppamy y orhanyzatsyiamy.– M., 2001.– S.240-242.